

gitalizace životního pole, kdy spekulují o tom, jaký budou mít tyto fenomény vliv na socializaci jedinců. Virtuální realitu zjednodušují na pouhou simulaci prostředí, tedy vnímají ji na základě její vizuální podoby. Nereflektují, že může být založena na interakci. Text končí často diskutovanou problematikou osamění v počítačovém světě. Tématu se nedrží striktně a přechází k otázce vlivu komputelizace na hodnotovou orientaci člověka. Na základě srovnání deklarované hodnotové orientace tří skupin definovaných dle míry používání počítače, se snaží ukázat vliv komputelizace na hodnotový systém člověka. Jak však ukazuje graf 47 (s. 277), rozdíly mezi jednotlivými skupinami jsou zcela zanedbatelné. Rozdíly v řádech desetin procenta neumožňují konstatovat rozdílnost hodnotových preferencí mezi skupinami, což ale autoři činí.

Název recenzované knihy slibuje mnohé, celá publikace je prezentována jako příspěvek k oblasti informační společnosti. Téma vzdělávání populace v souvislosti s rozvojem informačních technologií je jistě velmi zajímavé a také aktuální. Autoři se jej pokusili zpracovat z pohledu několika oborů, což je dobrý přístup. Velmi podnětné jsou příspěvky kriticky reflektující otázku nové koncepce školního vzdělávání, které se věnují nejen její pozitivní, ale i její negativní stránce, a to jak v podobě problematiky nedostatečného vymezení pojmů, tak z praktického pohledu bránění novým formám podvádění, umožněných rozšířením internetu, mobilních telefonů atd. Informace o celoživotním vzdělávání, jako nejdůležitějším předpokladu informační společnosti, však bude čtenář v publikaci hledat marně. Autoři se věnují převážně jen formálnímu vzdělávání dětí a mládeže. Přitom nutnost celoživotního vzdělávání, dříve zasahující jen několik oborů, se v plném rozsahu vynořila s rychlým technologickým rozvojem posledních let, a zasloužila by si proto pozornost autorů. Celkově je kniha spíše zklamáním. Do-

jem z ní velmi snižují tematická nekonzistentnost některých kapitol, nedůsledná práce s literaturou a daty a hodnotící pasáže Petra Saka.

Marcela Kafková

Loïc Wacquant: *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*

Cambridge, Polity Press 2008, 342 s.

Loïc Wacquant, profesor katedry sociologie na Kalifornské univerzitě v Berkeley, a badatel v *Centre de Sociologie Européenne* v Paříži, patří mezi současné významné badatele v oblasti sociálních nerovností. Anglickojazyčné vydání recenzované knihy lze chápat jako významný příspěvek nejen do akademických debat o struktuře a podobách sociálních nerovností v soudobých západních společnostech. Jak již samotný název může napovědět, předmětem zájmu Wacquanta textu jsou sociální nerovnosti a marginalita v soudobých pozdně moderních městských společnostech. Dosavadní vědění o problematice Wacquant kriticky zhodnocuje, aby přišel s vlastním koherentním teoretickým přístupem umožňujícím porozumět soudobému fenoménu, který sám označuje termínem *pokročilá marginalita*. Domnívám se, že lze recenzovanou knihu považovat za esenci toho nejlepšího, co bylo na toto téma z akademických pozic napsáno, a pevně věřím, že se toto mé pochvalné hodnocení po přečtení knihy neseťká s příliš mnoha nesouhlasnými reakcemi.

Vydání recenzované knihy však zároveň nemůže být čtenáři obeznámenými s dříve publikovanými Wacquantovými texty považováno za blesk z čistého nebe. Zde je také třeba zmínit, že kniha vyšla ve francouzské verzi již před dvěma lety (Loïc Wacquant. *Parias Urbains: Ghetto, Banlieues, État*. Paris: Découverte 2006). Recenzovaná kniha je „poskládána“ z upravených či pře-

pracovaných verzí textů, které Wacquant v různých fázích svého výzkumu publikoval již dříve, a to zhruba od roku 1989 do konce devadesátých let (viz s. 289–290). Přes prodlevu až deseti let, která uplynula od publikace původních – pracovních – verzí textů, nelze obsah knihy považovat za zastaralý; naopak: deset let pouze prokázalo zralost a platnost Wacquantových analýz a závěrů.

V tento moment by určitě stálo za připomínku, a to nejen pro čtenáře, kteří nejsou s Wacquantovou vědeckou produkcí blížeji seznámeni, že Wacquant „pracovní verze“ svých textů, resp. texty již publikované, průběžně zveřejňuje na svých internetových stránkách (<http://sociology.berkeley.edu/faculty/wacquant>). V určitém smyslu tak lze recenzovanou knihu, resp. soubor do té doby samostatně publikovaných textů, považovat za dílo shrnující Wacquantovo badatelské úsilí na poli studia soudobých procesů a podob sociálních nerovností v pozdně moderních společnostech.

Na 287 stranách textu (bez bibliografie a jmenného a věcného rejstříku) nás Wacquant uvádí do prostředí amerického *ghetta* a francouzských *banlieues* (tradičních rezidenčních čtvrtí dělnické třídy, kam v dnešní době směřují převážně přistěhovalci z bývalých francouzských kolonií a které se nacházejí na periferiích velkých průmyslových velkoměst), aby platnost svých analýz a závěrů nabídl k přezkoumání i pro obdobné socioprostorové útvary v jiných kapitalistických zemích – v italských *quartieri degradati*, švédské *problemområde*, brazilské *favela*, argentinské *villa miseria* (s. 1), německém *Problemquartier*, portugalském *barrio degradado*, nebo třeba v mexické *ciudad perdida* (s. 11, pozn. 13).

Takovéto stigmatizované, sociálně vyloučené a prostorově segregované městské prostory obývají lidé, které Wacquant trefně nazývá vydědenci a vyvrheli (*urban outcasts*) moderních společností. *Urban outcasts* jsou obecně lidé, kteří se z důvodů, které

Wacquant ve svém díle analyzuje, ocitli ve vleku sociálních, ekonomických a politických rozhodnutí, změn a nejistot, a byli vykázáni na okraj společnosti, která pro tyto lidi nenalézá důstojné uplatnění. Tito lidé se ocitají na dně sociálního a ekonomického systému, kde však zároveň slouží jako předmět politické rétoriky a sociálně politických praxí, které odpovídají na požávku mocensky a ekonomicky dominantních vrstev společnosti.

Základním nástrojem Wacquantových analýz je koncept *advanced marginality*. Pohled do anglicko-českého slovníku nám odhalí, že slovo „advanced“ může mít řadu významů, kromě „pokročilý“ též „vyšší“, „rozvinutý, vyspělý“, „pokrokový, moderní“ (Karel Hais, Břetislav Hodek. *Velký anglicko-český slovník, díl I. A–G*. Praha: Academia 1984, s. 55). Všechny tyto významy mohou být pro překlad klíčového Wacquantova termínu relevantní, neboť odkazují k tomu, co je pro *pokročilou marginalitu* typické – je to aktuální, rozvinutá a pokročilá, nebo dokonce vrcholná podoba socioekonomické a politické marginality, typická pro moderní a vyspělé kapitalistické státy. Pokročilou marginalitu chápe Wacquant jako poměrně nový režim sociální a prostorové exkluze, který vykrytalizoval jako důsledek nerovnoměrného rozvoje kapitalistické ekonomiky a distribuce v rámci západních společností, za současného snižování nákladů na sociální stát a za současného působení sociální struktury založené na hierarchickém etnickém či etnorasovém principu. Pomyslný „vzorec“ pokročilé marginality by tak mohl vypadat následovně: *pokročilá marginalita* = *ekonomika* (změny na trzích práce) + *stát* (veřejná a sociální politika, deregulace sociálního státu) + *mezi-skupinové vztahy* (systém etnorasové stratifikace a dominance).

V první části své knihy Wacquant rozebírá principy pokročilé marginality na příkladu amerického *ghetta*; autor upřednostňuje používat termín *ghetto* v singuláru, neboť americké *ghetto* chápe jako sociopro-

storovou formaci, která ve velkých amerických městech sleduje stejnou, resp. podobnou strukturu, funkci, původ i vývoj. Sleduje zde transformaci *ghetta* od šedesátých let, a to transformaci jeho vnitřní struktury na pozadí politických, společenských a ekonomických změn odehrávajících se v rámci vnější (dominantní) společnosti.

Ve druhé části své knihy Wacquant předkládá čtenáři komparativní analýzu amerického *ghetta* a francouzských *banlieues* (zde Wacquant navrhuje naopak používat termín *banlieues* v plurálu, neboť charakter a podoba jednotlivých *banlieues* reflektuje lokální sociohistorická a ekonomická specifika) a ukazuje, že strukturální mechanismy *pokročilé marginality*, jakož i její konkrétní podoby, se ve Francii a ve Spojených státech, a to přes určitou podobnost na fenomenální úrovni, značně liší, resp. že jsou tyto socioprostorové formace utvářeny, organizovány a udržovány odlišnými způsoby. Pokročilá marginalita tak nemůže být chápána jako nějaká konkrétní podoba soudobých forem sociálních nerovností, nýbrž spíše jako obecný princip, který se realizuje a strukturuje nejen jako odpověď na aktuální ekonomické požadavky, ale také vždy v rámci nějakého sociohistorického a (národního i lokálního) politického kontextu.

Ve třetí, závěrečné a shrnující části své knihy se Wacquant vrací ke konceptu *pokročilé marginality*, jednak aby jej podrobněji vysvětlil a nabídl své závěry a analýzy pro kritické přezkoumání, a jednak aby tento koncept využil pro kritickou reformulaci soudobé sociální teorie. Dále Wacquant promýšlí své závěry pro oblast sociální politiky, kde nabádá zejména k restrukturalizaci sociální politiky a způsobů státních intervencí do sféry zasažených *pokročilou marginalitou*. Upozorňuje zejména na nebezpečí ztotožnění léku na *pokročilou marginalitu* s politikami podporujícími růst zaměstnanosti, resp. programů na podporu návratu do formální ekonomiky, neboť *pokročilá marginalita* je multidimenzionálním problé-

mem, který nelze vyřešit jednodimenzionální, byť dobře myšlenou, intervencí. Domnívám se, že tyto a další Wacquantovy úvahy na dané téma v jistých ohledech nacházejí odraz v aktuálních vědeckých a politických debatách o sociální exkluzi i v České republice, což činí recenzovanou knihu poměrně atraktivním titulem diskutujícím aktuální problémy.

Mezi autory, kteří se ve svých textech snaží porozumět problematice amerických *inner-cities* prostřednictvím makrostrukturálních a makroekonomických trendů, patří např. William Julius Wilson nebo Douglas Massey a Nancy Denton. Mikrosociální úroveň každodennosti amerických *inner-cities* pak přibližují prostřednictvím etnografických přístupů např. Elliot Liebow, Elijah Anderson či Ulf Hannerz. Oproti těmto autorům se Wacquantovi v jeho knize podařilo poměrně efektivně a citlivě propojit makroúroveň ekonomických, sociálních a politických vztahů a procesů, které tvoří „infrastrukturní“ bázi procesu *pokročilé marginality*, s fenomenologií mikroúrovně každodennosti lidí, do jejichž životů tyto změny zasahují. Znalosti každodenního života a socioekonomických reálií a politických aspektů amerického *černošského ghetta* (Wacquant sám trvá na používání termínu *black ghetto* namísto „eufemismů“ typu *inner-cities*, neboť taková označení opisem dle něj skrývají skutečnou tvář rasové segregace v americké společnosti – viz např. s. 10) nabyt Wacquant, mimo jiné, během svého etnografického výzkumu na periferii chicagského *ghetta*. O tomto výzkumu, který realizoval mezi lety 1988 a 1991, publikoval monografii *Body & Soul: Nootebooks of an Apprentice Boxer* (New York: Oxford University Press 2004). V této relativně čtivé etnografii Wacquant čtenáři zprostředkovává zkušenost života v černošském *ghettu* prostřednictvím analýzy sociální a tělesné praxe v boxerském klubu.

Zmínku o „relativní čtivosti“ *Body & Soul* jsem neuvedl náhodou, a do jisté míry se týká i recenzované knihy *Urban Outcasts*.

Přestože je Wacquant rodilý Francouz, nebo možná právě proto, a přesto, že ovládá angličtinu (samozřejmě) excelentně, není četba jeho textů procházkou růžovou zahradou. Jsou psány poměrně komplikovaným jazykem, jako kdyby se Wacquant pokoušel přeložit myšlení ovlivněné francouzským filosofickým odkazem do poměrně „sušší“ a „analytičtější“ angličtiny. Poté, co si čtenář na Wacquantův jazyk zvykne, shledá, že to je jazyk, který prostřednictvím své bohatosti poměrně výstižně a přesvědčivě zprostředkovává zkušenost lidí a bohatost či spletnost analyzované problematiky. Obecně se ale dá říci, že recenzovaný text, se svými občasnými, mezi řádky prosakujícími morálně-politickými apely (jež rozhodně nepovažuji za nepatřičné), je textem čtivým, který má potenciál

svým barvitým jazykem a stylistikou čtenáře do problematiky přímo vtáhnout.

S anglickým vydáním Wacquantovy knihy se českému čtenáři, čtoucímu pravděpodobně spíše anglicky než francouzsky, zpřístupňuje publikace, která důvěrohodným způsobem uchopuje aktuální sociální, ekonomické a politické procesy, jež ovlivňují strukturu a jednotlivé podoby sociálních nerovností a meziskupinových vztahů v soudobých vyspělých kapitalistických společnostech. Je to kniha, která aktuálním způsobem odpovídá na současné společenské problémy. Českému čtenáři se pak nabízí možnost promyslet relevanci úvah, analýz a závěrů z recenzované knihy pro kontext současné české společnosti, ekonomiky a politiky.

Michal Růžička